

Metafyzika – slovně

Historicky bylo slovo „metafyzika“ vytvořeno pro knihovnické účely: šlo o soubor textů, který byl umístěn za „fysikou“, tedy zřejmě za Aristotelovým spisem *Tés fysikés akroasis*, který byl stručně označován jako „Fysika“, ale zřejmě nebyl totožný s teoretickou disciplínou, která náležela podle Aristotela do První filosofie (*proté filosofia*) a které Aristotelés sám říkal „*hé fysiké*“. Do „první filosofie“ náležela kromě „fysiky“ ještě „matematika“ a „theologie“; tyto dvě disciplíny se však zabývaly pouze tím, co se nemění. *Hé fysiké* se tedy měla zabývat naopak tím, co se mění, tj. co je v pohybu; jinak řečeno tím, co vzniká zrodem, roste a rozvíjí se (dospívá), [stárne a upadá] a posléze končí uhynutím (smrtí). Necháme-li tedy stranou filosoficky původně žádným významem nezatíženou „nálepku“, označující umístění sbírky Aristotelových vybraných textů v knihovně, zcela stranou a přihlédneme-li k původnímu Aristotelovu pojetí tzv. první filosofie, je zřejmé, že název „metafysika“ lze vztahovat jen na matematiku a teologii, pro které vskutku platí, že jsou „vedle“ „fysiky“ (ovšem nikoli „za“ fysikou ve smyslu druhotnost, neboť Aristoteles výslovně vyzvedá teologii jako disciplínu nejvyšší, neboť se zabývá „tím nejvyšším“). Dnes bychom museli provést s tímto pojetím několik závažných oprav, které ovšem zasahují hluboce do samotného pojetí „skutečnosti“. Dnešní chápání matematiky už zcela opustilo významové souvislosti s tím, čemu se ve starém Řecku říkalo „mathéma“ (ve významu přejaté, tedy druhotné vědění); a na druhé straně dnešní matematika radikálně překročila meze to, co zůstává bez pohybu, a naopak se stále více zabývá tím, co je v pohybu a co se mění, ovšem pod podmínkou, že to lze kvantifikovat. V mezích toho, co se „nemění“, zůstává jenom numerická matematika a některé části geometrie (stereometrie atd.). Pokud „bůh“ a „božství“ vůbec zůstává pro nějaké disciplíny tématem, pak buď jenom nepřímou (a z distance odborníka, např. v oborech psychologie, religionistiky, některých segmentů historie apod.), anebo tak, že vše radikálně (od kořene) reinterpretuje (v distanci ode dnes už jen zastaralé a opožděně anebo zase poplatně vyhovující vstřícnosti vůči některým reliktvům „obecného mínění“) „teologii“ (bez „h“) jako biblistiku. A protože matematika a logika v moderním a dnešním chápání stále více srůstají (a to do neoddělitelnosti), zdá se, že veškeré vědecké disciplíny spadají pod „fysiku“, zatímco pod „metafysiku“ by nadále mohly spadat geometrické (stereometrické atd.) útvary, čísla a vztahy čísel – a „intencionální předměty“, uplatnitelné na to, co je opravdu „skutečné“, jenom s výslovnou rezervou. – Všechno svědčí pro to, že slovu „metafyzika“ už nelze vrátit nejen jeho starou slávu, ale ani takový smysl, který by nějak navazoval na jeho filosofickou minulost. Proto můžeme tento termín považovat za filosoficky uvolněný a napříště mu přisuzovat či přímo dávat významy zcela nové, po vlastním uvážení.

(Písek, 121019-2.)